

4. Киселева М. Арт-терапия в работе с детьми : руководство для детских психологов, педагогов, врачей и специалистов, работающих с детьми / М. Киселева. – СПб. : Речь, 2006. – 160 с.
5. Сухомлинський В. Вибрані твори в 5 т. / В. Сухомлинський. – К. : Рад.школа, 1977. – Т.3. – 659 с.

Ляхта Оксана

Науковий керівник – доц. Олексюк В.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО СТВОРЕННЯ СІМ'Ї

Як зазначають науковці-психологи, міцна сім'я є основою української держави. У зв'язку з непростою економічною, політичною ситуацією в Україні, демографічні питання також зазнають значних трансформацій. А саме: має місце тенденція до зниження народжуваності, зростає кількість розлучень, а відтак і неповних сімей, що вимагає від держави більш уважного ставлення до проблем молодшої сім'ї, ґрунтовного вивчення актуальних проблем її становлення на сучасному етапі. Варто зауважити, що у такому контексті підготовка молоді до вступу в шлюб, допомога молодій сім'ї на різних етапах її становленні є важливими суспільно значущими завданнями сьогодення [1].

Сім'я – це мала соціальна група людей, яка ґрунтується на розбудові шлюбно-сімейних стосунків, народженні дітей. Саме тому у процесі сімейного життя людьми, які мають різний характер, темперамент, погляди на життя, створюються глибокі родинні, міжособистісні взаємини, спільно ведеться домашнє господарство, реалізуються наміри продовження людського роду. Тому сімейне життя можна назвати свого роду мистецтвом досягнення компромісу.

Для сьогодення характерним є наростання ситуацій переважання в українському суспільстві не традиційної моделі сім'ї, а егалітарної. А саме: знижується кількість випадків офіційного оформлення шлюбу, поширюється кількість нетрадиційних форм організації співжиття, на фоні проголошення ідеї добровільної бездітності зменшується народжуваність; зростає кількість самотніх людей, які не були у шлюбі [2].

Сучасні дослідники зазначають такі причини появи дисфункційної сім'ї: як об'єктивні умови, тобто матеріальні негаразди, невідповідність шлюбних партнерів, втручання у їх взаємини батьків тощо, а також суб'єктивні умови. Серед них такі, як психологічна несумісність темпераментів, характерів, поглядів, інтересів, захоплень партнерів, низька комунікативна компетентність, неадекватність установок, очікувань щодо шлюбного партнера, а також невміння конструктивно вирішувати внутрішньо-сімейні проблеми.

Для профілактики цих негативних суспільних тенденцій, проблема підготовки молоді до сімейного життя стає досить актуальною на даний час. Питання психологічної готовності молодих людей до створення сім'ї й сімейного життя розглядалися в працях класиків педагогіки Я. Коменського, Ж.- Ж. Руссо, Дж. Локка, І. Песталоцці, М. Пирогова, К. Ушинського, П. Лесгафта, П. Блонського, А. Макаренка та ін.

До розробки проблеми формування готовності молоді до майбутнього подружнього життя, практичного визначення окремих її аспектів звертався видатний український педагог В. Сухомлинський, надаючи великого значення вихованню в юнаків і дівчат моральної готовності до того, як стати чоловіком і дружиною, батьком і матір'ю. С. Ковальов метою формування готовності молоді до сімейного життя вважає передачу старшим поколінням досвіду, необхідного для розбудови щасливого сімейного життя. При цьому, він має на увазі знання та вміння із соціології та психології шлюбу та сім'ї, виховання й самовиховання якостей чоловіка і жінки, необхідних для стійкого шлюбу, усвідомлення молодими людьми соціальної сутності сім'ї, а також практичну готовність до виконання сімейних обов'язків [3]. Таким чином, можна стверджувати, що психологічна готовність до створення сім'ї є складним утворенням особистості, єдністю мотиваційного, когнітивного, операційного та емоційно-вольового компонентів.

Сучасні дослідження підтверджують той факт, що у молодих людей, вищезазначена готовність сформована недостатньо. Чинниками цього є неадекватне виховання у батьківській

сім'ї, негативний вплив поглядів ровесників на шлюб, низький рівень підготовки до створення сім'ї в школі, неповні уявленнями про обов'язки в сім'ї, небажання брати на себе відповідальність тощо.

Сучасними психологами виокремлені такі найбільш важливі показники стабільності функціонування молоді сім'ї, як усвідомленість важливості стабільних взаємин, почуття любові, поваги, взаєморозуміння, комунікативна компетентність, готовність до відповідальності за свого шлюбного партнера, за сім'ю загалом, здатність до погодження позицій, дій, до саморегуляції поведінки та психічних станів тощо.

Також зазначається, що для підготовки до сімейного життя дієвим засобом можуть бути і тренінгові заняття, у зв'язку із цим варті уваги тренінгові заняття, запропоновані Г. Хархан: «Я і ти: від дружби до сім'ї». Мета даного тренінгу полягає у формуванні в старшокласників адекватних уявлень про сімейне життя та моделі поведінки майбутнього сім'янина. Перелік занять показує наочно різноманітні проблеми, які в майбутньому необхідно вирішувати молоді в подружньому житті: 1) «Я – особистість»; 2) «Дружба»; 3) «Закоханість»; 4) «Кохання»; 5) «Я і моє репродуктивне та сексуальне здоров'я»; 6) «Я і мій майбутній шлюб»; 7) «Я і моя майбутня сім'я»; 8) «Я і можливі сімейні конфлікти»; 9) «Я і моє домашнє господарство»; 10) «Я і мої майбутні діти» [5].

Підсумуючи вищезазначене, можна стверджувати, що готовність молоді до шлюбу – це сукупність тих компонентів, формування та розвиток яких дасть змогу успішно справлятися у майбутньому із виконанням функцій сімейно-шлюбних відносин. Слід виділити декілька ключових компонентів: фізіологічна та фізична зрілість, сексуальна, педагогічна та соціальна, а також інструментальна, господарська та психологічна готовність. Одним з найважливіших є, на думку фахівців, високий рівень готовності молоді до подружнього життя саме у соціально-психологічному аспекті, який спрямований на підвищення ефективності співпраці та взаємодії з партнером в шлюбі, вироблення відповідального ставлення до створення сім'ї [6].

Таким чином, можна стверджувати, що створення повноцінної сім'ї є важливим завданням для суспільства, проте і досить складним в плані забезпечення реалізації цього процесу. Він повинен ґрунтуватися на системі формування у підростаючого покоління знань, умінь і навичок, здобутих ще під час навчання в загальноосвітній школі. Зокрема, варто зазначити також, що у практиці шкільного навчання були створені ефективні підходи до підготовки молоді до шлюбу й сім'ї: ознайомлення на уроках і позакласних заняттях з етикою шлюбно-сімейних відносин; статева освіта молоді із залученням до цієї роботи лікарів, батьків, громадськості; практична підготовка старших школярів до ведення сімейного господарства й виховання дітей, уміння вирішувати конфліктні ситуації тощо [7]. Підготовка підростаючого покоління до сімейного життя є досить складною частиною виховання. Усвідомлене батьківство – це динамічна структура, яка включає батьківські установки, батьківську відповідальність, педагогічні знання і уміння батьків, стиль сімейного виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Главацька О. Проблема підготовки майбутніх учителів до статевого виховання учнів : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Тернопіль, 2000. 18 с.
2. Гребенников И. Основы семейной жизни : учеб. пособие для студентов пед. ин-тов. Москва, 1991. 151 с.
3. Зимина А. И. Теория нравственной подготовки старших школьников к созданию семьи в отечественной педагогике 60–80-х годов XX века : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Пятигорск, 2005. 168 с.
4. Кравець В. П. Теорія і практика підготовки учнівської молоді до сімейного життя : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Тернопіль, 2007. 386 с.
5. Кравченко Т. В. Статеве виховання школярів у вітчизняній педагогічній теорії та практиці 20–30 років XX століття : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Кіровоград, 2009. 198 с.
6. Кісарчук З. Г., Єрмусевич О. І. Психологічна допомога сім'ї: навч. посіб. – К.: Главник, 2006. – 127 с.
7. Корольчук М.С. Психологія сімейних взаємин. – К.: Ніка-центр, 2011. – 296 с. 18.